

13.5.2013

Dnro 1285/4/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

ESITYS MUUTOKSENHAKUOIKEUDEN TOTEUTUMATTA JÄÄMISEN HYVITTÄMISESTÄ

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 29.3.2012 päivätyssä kirjeessään Pirkanmaan kärjäoikeuden menettelyä ja Turun hovioikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisuja ulosottovalitusta koskevassa asiassa. Lisäksi kantelija arvosteli Pirkanmaan ulosottoviraston kihlakunnanvoudin menettelyä.

Kantelun mukaan Turun hovioikeuden päätös oli perustuslain 21 §:n vastainen, koska se esti oikein vireille tulleen valituksen käsittelyn. Kantelijan käsityksen mukaan päätöksessä mainittu lainkohta, ulosottokaaren 11 luvun 1 §:n 2 momentti, ei soveltunut tapaukseen, sillä valitus oli tehty ennen tilitystä eikä myöhemmin tehtävästä mahdollisesta tilityksen virheestä olisi voitu valittaa.

Ulosottokaaren 5 luvun 84 §:n 1 momentissa ja mainitun lain 6 luvun 14 §:n 1 momentissa säädetty huomioon ottaen kauppakirjaa ei kantelijan mukaan olisi saanut antaa, eikä tilitystä tehdä. Ulosottomies ei ollut tarkistanut päätöksen lainvoimaisuutta, vaikka päätöksen lainvoimaisuus oli toimenpiteen ehto ja vaikka valittaja oli ennen myyntiä kirjallisesti ilmoittanut ulosottomiehelle, että päätöksestä tullaan valittamaan, jos se tehdään annettujen tarjousten pohjalta.

Kantelijan käsityksen mukaan valituslupahakemuksen perustelut täyttivät valitusluvan myöntämiseksi asetetut vaatimukset ja valituslupahakemuksen käsittelyssä oli siten käytetty harkintavaltaa väärin. Kantelija viittasi ennakkopäätökseen KKO 2011:98 ja katsoi, että se oli täysin verrattavissa nyt kysymyksessä olevaan tapaukseen. Kantelun mukaan tasa-arvo ei toteutunut, kun samanlainen hovioikeuden päätös oli ennakkopäätöksessä kumottu ja asia oli määrätty uudelleen käsiteltäväksi.

Kantelun mukaan kärjätuomari oli toiminut lainvastaisesti, kun hän ei ollut ulosottokaaren 11 luvun 4§:n 2 momentin mukaisesti toimittanut valituskirjelmää ulosottomiehelle. Valitus oli toimitettu ulosottomiehelle yli kuusi viikkoa myöhässä. Kärjätuomarin menettely oli käytännössä johtanut siihen, että valittaja ei ollut saanut oikein vireille tullutta valitusta tuomioistuimessa käsiteltäväksi.

Lisäksi kantelija katsoi, että kihlakunnanvouti oli toiminut lainvastaisesti hyväksyessään korkeimman tarjouksen. Kantelun mukaan myyntihinta oli 20 - 25 prosenttia käypänä hintana pidettävästä hinnasta. Lisäksi kantelija katsoi, että kihlakunnanvoudin hovioikeudelle jättämä vastauksen täydennys oli harhaanjohtava, kun siinä oli ilmoitettu, että lopullinen tilitys oli tehty 31.12.2010 ja että ulosottomies oli saanut tiedon valituksen vireille tulosta vasta 20.1.2011. Kantelijan mukaan tilitys ei voinut olla lopullinen, mikä oli ollut kihlakunnanvoudin tiedossa

vastausta kirjoitettaessa. Vastauksesta saattoi saada käsityksen, että valitus oli tehty tilityksen jälkeen. Vastauksesta ei myöskään ilmennyt kärjäoikeuden lainvastainen menettely.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Velallisen omistama puoliosuus tilasta on ulosmitattu 7.2.2006. Kantelija on ollut kiinteistön toinen omistaja. Kantelijan puoliosuutta koskeva yhteisomistusesineen ulosmittaus on suoritettu 23.4.2009.

Kiinteistö on myyty 15.11.2010 ulosottomiehen toimittamalla vapaalla myynnillä, kun kihlakunnanulosottomies on hyväksynyt ulosottomiehelle tehdyn 10 500 euron tarjouksen. Myynnistä on laadittu 10.12.2010 päivätty kauppakirja, joka on 13.12.2010 postitettu kiinteistön ostajalle. Kauppakirjaan merkityn mukaan myynti on tullut lainvoimaiseksi 7.12.2010. Jakoluettelo asiassa on laadittu 21.12.2010 ja varat tilitetty 31.12.2010. Velkojana asiassa on ollut X Oy.

Kantelija on toimittanut Pirkanmaan kärjäoikeuteen kärjäoikeudelle 7.12.2010 saapuneen ulosottovalituksen. Valitus on koskenut edellä tarkoitettua kihlakunnanvoudin päätöstä 15.11.2010 hyväksyä kiinteistöstä tehty ostotarjous. Kärjäoikeuden ratkaisu tässä ulosottovalitusasiassa on annettu 30.5.2011. Päätöksellään kärjäoikeus on jättänyt valituksen tutkimatta siltä osin kuin se on koskenut jo tilitettyjen myyntivarojen kumoamista. Muilta osin kärjäoikeus on hylännyt valituksen perusteettomana. Kantelijan valitettua kärjäoikeuden ratkaisusta Turun hovioikeuteen, hovioikeus on ratkaissut valituksen 19.10.2011 antamallaan päätöksellä. Päätöksellä hovioikeus on poistanut kärjäoikeuden päätöksen. Hovioikeuden päätös on sittemmin tullut lainvoimaiseksi, kun korkein oikeus on 23.2.2012 päättänyt olla myöntämättä kantelijalle valituslupaa.

3.2 Menettely kärjäoikeudessa

3.2.1 Selvitykset

Kärjäjätuomari on selvityksessään käsitellyt muun muassa kärjäoikeuden – laamannin lausunnossa tarkennetun mukaan ulosottovalituksia käsittelevän kärjäoikeuden osaston – ulosottovalitusten käsittelyä koskevia ohjeita. Selvityksen mukaan ohjeiden tarkoituksena on määrittää käytännön tasolla se, mitkä tehtävät ja niiden mukaiset vastuut kuuluvat kärjäsihteereille, mitkä kärjäjätuomareille. Tehtävien ja niiden vastuiden jakojen on kärjäjätuomarin mukaan tarkoitettu toteutuvan käytännössä niiden tosiasiallisen luonteen mukaan niin, että kärjäsihteereille kuuluvat selvät tekniset muun muassa kirjaamis- ja ilmoitustehtävät, joihin ei tarvita oikeudellista harkintaa. Vastaavasti kärjäjätuomareille kuuluvat muut sellaiset tehtävät, joissa oikeudellista harkintaa ja tarvittaessa päätöksen tekemistä nimenomaisesti tarvitaan. Vastaavasti määräytyy myös kunkin asian käsittelyvaiheen suorittavan virkamiesasema ja -velvollisuus.

Käräjätuomarin selvityksessä on siitä tarkemmin ilmenevästi kerrottu, miten ulosottoasioiden suhteen on ohjeiden mukaisesti toimittava. Selvityksen mukaan yleiskansliassa tapahtunut asian kirjaus ja osastoryhmässä jako käräjätuomarille on tässä asiassa tapahtunut asian vireilletulopäivänä 7.12.2010 ja siten lain ja ohjeiden mukaisesti heti/kiireellisesti. Käräjätuomarin mukaan tämä ei tarkoittanut sitä, että valitus sitä koskevine asiakirjoinen olisi tosiasiallisesti jaettu hänelle toimittamalla ne käräjätuomarin työhuoneeseen hänen käsiteltäväksi tai muutoinkaan käsiteltäväksi. Selvityksen mukaan käräjätuomari ei ollut voinut tietää sihteerinsä työhuoneeseen toimitetuista ja tuossa vaiheessa sinne jääneistä asiakirjoista. Koska asiakirjoja ei ollut toimitettu käräjätuomarille tai hänen työhuoneeseensa tai edes otettu asiaa hänen kanssaan puheeksi, käräjätuomari ei ollut voinut reagoida kysymyksessä olevaan käsittelyvaiheeseen. Käräjätuomarin mukaan hänen sihteerinsä olisi tullut siirtää suoraan käräjäoikeuteen tullut ja vielä hyväksymättömässä tilassa ollut asia kirjauksen ja käräjätuomarille jakamisen jälkeen myös tosiasiallisesti käräjätuomarin käsiteltäväksi tai vähintäänkin katsottavaksi. Koska näin ei ollut tapahtunut, asiaa koskevat asiakirjat olivat jääneet käräjätuomarin sihteerin työhuoneeseen ja vaille käräjätuomarin toimenpiteitä pitkäksi ajaksi. Käräjätuomari oli ensimmäisen kerran kuullut asiasta 20.1.2011, kun kihlakunnanvouti oli soittanut siitä hänelle. Selvityksen mukaan käräjätuomari oli heti tämän jälkeen ryhtynyt toimenpiteisiin ja löytänyt asiaa koskevat asiakirjat sihteerinsä työpöydältä. Tämän jälkeisistä toimenpiteistään käräjätuomari kertoo selvityksestä tarkemmin ilmenevästi.

Käräjätuomarin mukaan käräjäoikeudessa sovelletun ohjeistuksen mukaisen selvän työnjaon perusteella oli selvää, että kantelijan ilmoittama muodollinen oikeudenmenetys ei ollut voinut johtua käräjätuomarille, vaan hänen sihteerilleen selvästi kuuluvan virkavelvollisuuden laiminlyönnistä. Käräjätuomari katsoo, että häneen kohdistettuna kantelu on aiheeton. Käräjätuomari ei ollut voinut edes tietää valituksen vireilletulosta ja sen jakamisesta hänelle, eikä hän siten ollut voinut ryhtyä asian vaatimiin toimenpiteisiin. Tähän olisi käytännössä tarvittu vähintään käräjätuomarille kirjallisesti tai suullisesti tietoon saatettu asian diaarinumero ja/tai asianosaisen nimi, mitä kumpakaan ei tässä tapauksessa tapahtunut. Käräjätuomarille ei ollut ollut käytännön keinoa varmistaa ja/tai etsiä tietokoneelta käräjäoikeuden Tuomas-järjestelmään kirjattuja muutoin liittyviä tietoja. Samasta syystä tilannetta ei olisi auttanut sihteerin työtehtävien valvonta, koska tapahtuma-aikaan puuttui sen olennainen edellytys eli tieto mitä valvoa. Käräjätuomari oli toiminut siinä hyvässä uskossa, että käräjäoikeudessa noudatettava järjestelmä perustui käytännössä hyvään yhteistoimintaan ”työparin”, käräjätuomarin ja -sihteerin, välillä ja myös keskinäiseen luottamukseen siitä, että kumpikin osapuoli tekee hänelle kuuluvat työvelvoitteet.

Laamannin lausunnon mukaan käräjätuomarin selvityksessä tarkoitettu ohje on sisällöltään oikea ja asianmukainen. Mikäli ohjetta noudatetaan, asiakirjat kulkevat oikein ja oikea-aikaisesti. Laamannin mukaan asiassa jää arvioitavaksi tuomarin oma valvontavelvollisuus. Lisäksi laamanni kertoo lausunnossaan, että virheettömän toiminnan varmistamiseksi osastolla nyttemmin laaditaan ja päivitetään jakoluetteloa, josta kunkin tuomarin on helppo havaita ja seurata, mitä asioita hänelle on jaettu. Lisäksi laamanni on muistuttanut osastoa siitä, miten tärkeää on varmistua kiireellisten ja myös muiden asioiden asianmukaisesta käsittelemisestä.

Käräjätuomarin tuolloisen sihteerin, osastosihteerin selvityksen mukaan hän on ollut tietoinen käräjätuomarin selvityksessä tarkoitettua ohjeistuksesta. Osastosihteerin mukaan hänellä ei ole varmaa muistikuvaa kantelijan tapauksesta, mutta oletettaman mukaan asiakirja oli ohjeistuksen mukaisesti voitu toimittaa suoraan hänelle. Sitä, olivatko kysymyksessä olevat asiakirjat olleet vain osastosihteerin työpöydällä 7.12.2010–20.1.2011 välisen ajan, osastosihteerin ei kertomansa mukaan pysty muistamaan. Asian saapuminen ja sen tilanne oli kuitenkin ollut nähtävillä asianhallintajärjestelmästä, jota asioista vastuulliset tuomarit voivat osaltaan halu-

tessaan seurata ja mahdollisesti varmistua kullekin tuomarille jaetuista asioista ja niiden käsittelyvaiheista tuomari-sihteerin -työparin työnjaosta huolimatta. Osastosihteerin mukaan ulosottoasioiden seuranta on osaltaan helpottanut kahden tuomarin vuoroviikkojärjestelmä. Lisäksi osastosihteerin kertoo töidensä hoitamiseen kysymyksessä olevana ajankohtana vaikuttaneesta henkilökohtaisesta tilanteestaan.

Laamannin lisälausunnon mukaan asiaan ei hänen käsityksensä mukaan liity muita yksilöitä henkilöitä. Laamannin mukaan tapauksessa on jäänyt epäselväksi, miksi asian vireille tuloa koskeva tieto ei ollut saavuttanut ulosottoa. Tapahtumalle voi teoreettisesti olla kolme vaihtoehtoa. Laamannin mukaan ulosottovalituksen toimittaminen ulosottovirastoon oli joko jäänyt tekemättä tai tieto ei muusta syystä ollut tullut perille. Lausunnossa todetun mukaan ulosottovirasto sijaitsee samassa rakennuksessa kuin käräjäoikeus, joten tiedon pitäisi lähtökohtaisesti saapua perille.

Laamannin lausunnon mukaan käräjätuomarille jaetun jutun seuranta- ja toimenpidevastuu on viime kädessä käräjätuomarilla itsellään. Tuomarit ovat täysin tietoisia kiireellisesti käsiteltävistä asiaryhmistä. Laamanni kysyy, olisiko tiedonkulku ulosottovirastoon varmistunut, jos käräjätuomari olisi valvonut asianhallintajärjestelmä Tuomaksesta tai kysymällä sihteeriltä hänelle jaettujen juttujen tilannetta. Laamanni vastaa kysymykseen myöntävästi. Lausunnon mukaan käräjätuomarilla oli ollut tosiasiallinen mahdollisuus valvontavelvollisuutensa toteuttamiseen joko asianhallintajärjestelmästä katsomalla tai kysymällä. Käräjätuomarin menettelyn hyväksyttävyyttä arvioitaessa on laamannin mukaan otettava huomioon, että työparin sisäisestä työnjaosta oli sovittu. Kun työskentelyn täytyy perustua luottamukseen, laamanni pitää käräjätuomarin menettelyä moitittavuudeltaan lievänä.

Osastosihteerin osalta laamanni toteaa lausunnossaan, että ulosottovalituksen lähettäminen ulosottovirastoon on ollut hänen tehtävänsä. Koska osastosihteerillä ei ollut muistikuvaa tästä nimenomaisesta tapauksesta, voidaan ainoastaan pitää oletettavana, että osastosihteerin ei ole lähettänyt ulosottovalitusta ulosottovirastoon.

Vastineessa esittämänsä perusteella käräjätuomari katsoo, että ulosottoasioiden käsittelemistä koskevan ohjeistuksen voi perustellusti katsoa olevan myös käräjäoikeuden johdon tosiasiallisesti tai vähintäänkin hiljaisesti hyväksymä. Käräjätuomarin mukaan tämä tarkoittaa sitä, että niin asioiden käsittelijät kuin käräjäoikeuden johto ovat ymmärtäneet ulosottoasian kunkin käsittelyvaiheen suorittajan virkamiesaseman ja -velvollisuuden sekä samalla vastuun määräytyvän lähtökohtaisesti kysymyksessä olevan ohjeistuksen mukaisesti. Asioiden käsittelijöiden kannalta tähän liittyy oikeusturvanäkökohta. He ovat oikeutettuja luottamaan ohjeistuksen sisältöön ilman pelkoa siitä, että heidän vastuitaan laajennettaisiin jälkikäteen ohjeiden ”uudella tulkinnalla ja/ tai sisällöllä”.

Vastineessaan käräjätuomari kertoo siitä tarkemmin ilmenevästi tapahtumahetkellä noudatetusta käytännöstä käräjäoikeuden yleiskanslian ja ulosottoasioiden käsittelijöiden välillä ja päättyy siihen, että nyt kysymyksessä olevien asiakirjojen oli täytynyt mennä osastosihteerille ja että osastosihteerin oli täytynyt tehdä asian jako käräjätuomarille osastosihteerin hallussa olleiden asiakirjojen perusteella. Käräjätuomarin mukaan voitiin perustellusti olettaa, että tämän jälkeiset toimenpiteet olivat jääneet tekemättä.

Käräjätuomari on käsitellyt vastineessaan siitä tarkemmin ilmenevästi tuomarin valvontavelvollisuutta ja vastuuta sekä laamannin lausunnossa asiasta esitettyä. Käräjätuomari esittää muun muassa, että tuomarin vastuuta on pidettävä ohjeistuksen mukaisen laiminlyödyn virkatehtävän laiminlyönnin suhteen vain toissijaisena ja silloinkin vain sillä edellytyksellä, että hänellä

on katsottava olevan valvonnan käyttöön tarve (syy/tieto) ja myös mahdollisuus (kyky/taito/olosuhteet) valvontavelvollisuutensa toteuttamiseen. Myös tuomarille jaetun jutun seuranta- ja toimenpidevastuu edellyttää valvonnan tarvetta ja myös tuomarin todellista mahdollisuutta puuttua toteamaansa epäkohtaan. Käräjätuomarin mukaan tosiasiallinen mahdollisuus valvontavastuun toteuttamiseen asianhallintajärjestelmästä katsomalla oli ollut varsin teoreettinen, eikä vastannut käytäntöä eikä myöskään ainakaan käräjätuomarin kykyä varmistua tällaisista asioista tietokoneelta. Töiden määrään ja kiireellisyyteen sopi varsin huonosti ajatus käydä jatkuvasti tietokoneella varmistumassa jaettujen juttujen kulusta. Käräjätuomarin mukaan käräjäoikeuden 1. osastoryhmässä oli 1.1.2011 lukien siirrytty käyttämään ulosottoasioissakin jakoluetteloa. Käräjätuomarin mielestä vasta tuo järjestelmä oli luonteeltaan sellainen avoin ja läpinäkyvä, joka kelpaa kunkin käsittelijän valvontavastuun perustaksi. Lähinnä teoreettisena käräjätuomari on vastineessaan pitänyt myös sitä, että hän olisi suorittanut valvontavastuutaan kysymällä sihteeriltä käräjätuomarille jaettujen juttujen tilanteesta. Vastineessaan käräjätuomari kertoo myös muista tuomarin valvontavelvollisuutta haitanneista seikoista.

3.2.2

Oikeusohjeita

Oikeusturvaa koskevan Suomen perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Säännöksen 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Ulosottokaaren (UK) 11 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan valituskirjelmä on toimitettava toimen tai päätöksen tehneen ulosottomiehen kansliaan viimeistään 5 ja 6 §:ssä tarkoitetun määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä.

UK 11 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan jos valituskirjelmä on määräajassa toimitettu muulle kuin toimen tai päätöksen tehneelle ulosottomiehelle tai se on toimitettu toimivaltaiseen käräjäoikeuteen, valituksen katsotaan tulleen oikein vireille. Valituskirjelmä tai sen jäljennös on heti toimitettava päätöksen tai toimen tehneelle ulosottomiehelle.

UK 11 luvun 15 §:n 2 momentin mukaan valitus on käsiteltävä kiireellisenä. Keskeytyspyyntö on ratkaistava heti.

3.2.3

Kannanotto

Asiassa on selvää, että asiassa toimivaltaiseen Pirkanmaan käräjäoikeuteen 7.12.2010 saapuneesta kantelijan ulosottovalituksesta ei ole tullut tietoa asianomaiseen ulosottovirastoon ennen täytäntöönpanon loppuunsaattamista ulosottovirastossa. UK 11 luvun 4 §:n 2 momentin perusteella tällainen käräjäoikeuteen suoraan toimitettu valituskirjelmä tai sen jäljennös olisi käräjäoikeudesta kuitenkin tullut heti toimittaa asianomaiselle ulosottomiehelle.

Pirkanmaan käräjäoikeuden ulosottovalituksia käsittelevän osaston 18.6.2010 päivätyssä ohjeessa on esitetty muun muassa, että kun ulosottovalitus saapuu käräjäoikeuteen, se on aina otettava kiireellisenä käsiteltäväksi, koska valituksessa voi olla vaatimus täytäntöönpanon keskeyttämisestä ja se saattaa vaatia välittömiä toimenpiteitä. Ohjeen mukaan yleiskansliasta valitus on mahdollisimman nopeasti toimitettava ulosottovalitusasioita käsittelevälle sihteerille, valitusta ei saa koskaan viedä suoraan tuomarin pöydälle. Edelleen ohjeissa on muun muassa esitetty, että mikäli valitus on toimitettu suoraan käräjäoikeudelle, siitä on syytä ottaa saman tien kopio, joka toimitetaan ulosottovirastoon, jotta ulosottovirasto saa tiedon valituksesta.

Saamani selvityksen perusteella käräjäoikeuteen suoraan toimitetun ulosottovalituksen tai sen jäljennöksen toimittaminen ulosottomiehelle UK 11 luvun 4 §:n 2 momentin mukaisesti on Pirkanmaan käräjäoikeudessa noudatetun ohjeistuksen mukaisen käytännön mukaan kuulunut sihteerille. Kysymyksessä olevana ajankohtana tämä on kuulunut osastosihteerille. Selvityksessä kertomansa mukaan osastosihteerillä ei kuitenkaan ole varmaa muistikuvaa tästä tapauksesta, eikä hän pysty muistamaan, olivatko kysymyksessä olevat asiakirjat olleet hänen työpöydällään 7.12.2010–20.1.2011 välisen ajan.

Totean, että valitus on samana päivänä, jona se on saapunut käräjäoikeuteen, kirjattu käräjäoikeudessa vireille tulleeeksi ja jaettu käräjätuomarille. Laamannin lausunnon ja käräjätuomarin asiassa esittämän perusteella jaon kirjaaminen on tapahtunut osastosihteerin toimesta. Saamani selvityksen perusteella on varsin todennäköistä, että osastosihteerin on tämän jälkeen laiminlyönyt hänen tehtäväkseen kuuluneen valituksen tai sen kopion lähettämisen ulosottomiehelle. Katson kuitenkin, että tätä ei selvityksen perusteella voi varmuudella osoittaa. Käsitelmäni mukaan asiaan ei todennäköisesti olisi saatavissa esitutkinnassa lisäselvitystä. Näin ollen olen katsonut, että asia on ratkaistavissa kantelumenettelyssä.

Totean, että saamastani selvityksestä ei ilmene, tulisiko valituksen tai sen jäljennöksen toimittamisesta ulosottovirastoon tehdä käräjäoikeudessa merkintä esimerkiksi käräjäoikeuteen jäävään valitusasiakirjaan tai asian arkistopäiväkirjaan. Nähtävästi tällaista käytäntöä ei ole. Mielestäni tällaisen merkinnän tekeminen voisi edesauttaa asioiden mahdollista jälkikäteistä selvittämistä.

Käräjätuomarin selvityksen perusteella hän on saanut tiedon kysymyksessä olevasta valituksesta vasta kihlakunnanvoudin soitettua asiassa käräjätuomarille 20.1.2011. Selvityksen perusteella käräjätuomari on tämän jälkeen löytänyt valitusasiakirjat osastosihteerin työpöydältä. Käräjätuomarin selvityksen perusteella osastosihteerin olisi tullut siirtää asia käräjätuomarille jaon jälkeen myös tosiasiallisesti hänen käsiteltäväkseen. Selvityksen perusteella näin ei kuitenkaan ole käynyt. Katson, että osastosihteerin ei tähän nähden ole käsitellyt asiaa sen edellyttämällä tavalla kiireellisenä.

Käräjätuomarin osalta asiassa on kysymys hänen vastuustaan asian käsittelyssä käräjäoikeudessa. Laamannin lausunnon mukaan käräjätuomarille jaetun jutun seuranta- ja valvontavastuu on viime kädessä tuomarilla itsellään. Totean tämän olevan yleisen lähtökohdan.

Tässä tapauksessa kysymyksessä oleva asia on jaettu käräjätuomarille 7.12.2010. Asian asiakirjat käräjätuomari on selvityksen perusteella kuitenkin saanut haltuunsa vasta edellä kerrotun kihlakunnanvoudin puhelun jälkeen haettuaan ne itse osastosihteerin työpöydältä. Vastineessaan käräjätuomari on kertonut, miten hänen tosiasiallinen mahdollisuutensa valvontavelvollisuuden toteuttamiseen on ollut lähinnä teoreettinen. Selvityksen perusteella käräjätuomari on myös luottanut osaston edellä tarkoitetun ohjeistuksen mukaisen työnjaon toimivuuteen sihteerin ja tuomarin välillä.

Käsitykseni mukaan kärjätuomari olisi sinänsä voinut nähdä hänelle jaetut asiat, myös nyt kysymyksessä olevan ulosottovalituksen, Tuomas-järjestelmästä. Lisäksi hän olisi laamannin lausunnossakin esiin tuodusti voinut ottaa hänelle jaetut jutut puheeksi sihteerinsä kanssa. Kärjätuomarin selvityksen perusteella hänellä ei kuitenkaan ole ollut tiedossa sellaista, joka olisi antanut tällaiseen menettelyyn aihetta.

Mielestäni tällaisten, luonteeltaan kiireellisten asioiden käsittelyn asianmukaisuuden valvonta, on erityisen tärkeää. Muutoin – kuten tässä tapauksessa – seurauksena voi olla jopa oikeudenmenetys ennen kuin mahdollinen virheellinen menettely havaitaan. Käsitykseni mukaan tuomari vastaa aina hänelle jaettujen asioiden käsittelystä.

Saamani selvityksen perusteella asioiden käsittelyn valvonnan mahdollisuus on Pirkanmaan kärjäoikeuden asianomaisella osastolla parantunut siitä, mitä se on ollut kantelun tarkoitama ajankohtana. Laamannin lausunnon perusteella nyttemmin osastolla laaditaan ja päivitetään jakoluetteloa, josta kunkin tuomarin on helppo havaita ja seurata, mitä asioita hänelle on jaettu. Kärjätuomarin esittämän mukaan uusi järjestelmä on sellainen, että se kelpaa kunkin käsittelijän valvontavastuun perustaksi. Laamannin lausunnon perusteella osastoa on myös muistutettu siitä, miten tärkeää on varmistua kiireellisten ja myös muiden asioiden asianmukaisesta käsittelemisestä.

Kärjätuomarin osalta katson, ettei asia anna puoleltani aihetta muuhun kuin että saatan edellä esittämäni yleisen käsityksen hänen tietoonsa.

Asiassa on varmuudella jäänyt selvittämättä, miksi valituskirjelmä tai sen jäljennös ei ole kärjäoikeudesta saapunut ulosottovirastoon. Vastuu kysymyksessä olevasta ilmoittamisesta on ollut kärjäoikeudella. Näin ollen ja ottaen huomioon edeltä ilmenevä, katson, että kärjäoikeudessa on menetelty lainvastaisesti, kun kärjäoikeudesta ei ole UK 11 luvun 4 §:n 2 momentin mukaisesti heti toimitettu kärjäoikeuteen toimitettua valitusta tai sen jäljennöstä päätöksen tehneelle ulosottomiehelle.

Menettely on tosiasiallisesti johtanut siihen, että kantelijan perustuslaissa turvattu oikeus hakea muutosta ei ole toteutunut sen vuoksi, että ulosottovirastossa ei ole ollut tietoa puutteesta edellisen vaiheen lainvoimaisuudessa ja siten asiassa on tehty lopullinen tilitys. Viittaan myös tuomioistuimeen pääsyä koskevaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuun Olsby v. Ruotsi 21.6.2012. Asiassa oli kysymys ulosmittausvalituksen käytön tosiasiallisesta estämisestä. Tapauksessa EIT katsoi, että EIS 6 artiklan 1 kohtaa oli rikottu ja velvoitti valtion maksamaan valittajalle korvausta aineettomasta vahingosta.

Oikeusturvan tulee toteutua ensisijaisesti kansallisella tasolla. Oikeudenloukkaukset tulee ennen kaikkea estää ennakolta. Tapahtuneet oikeudenloukkaukset tulee hyvittää jälkikäteen. Julkisen vallan velvollisuutena on turvata perustuslaissa ja muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattujen oikeuksien toteutuminen.

Perustuslakivaliokunta on mietinnössään PeVM 12/2010 liittyen hallituksen esitykseen laeiksi eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain ja valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain muuttamisesta tarkastellut oikeusasiamiehen suosituksia ja esityksiä perusoikeusloukkausten hyvittämisestä. Perustuslakivaliokunta on ilmoittanut pitävänsä esityksen tekemistä asian sopimiseksi ja hyvityksestä selvissä tapauksissa perusteltuna yksilöiden pääsemiseksi oikeuksiinsa, sovinnollisen ratkaisun löytämiseksi ja turhien oikeusriitojen välttämiseksi.

Oikeusasiamiehen hyvitysesityksellä tähdätään siihen, että tapahtunut virhe voidaan hyvittää. Hyvitys on laajempi kuin vahingonkorvauslaissa tarkoitettu vahingon tai vahingonkorvauksen käsite. Vahinkojen hyvittäminen oikeusasiamiehen esityksen perusteella on samalla yksi asian sovinnollisen ratkaisun muoto. Myös oikeuskäytäntömme tuntee ainakin yhden ratkaisun (KKO 2008:10), jossa vahingonkorvausta tai hyvitystä on maksettu perus- ja ihmisoikeusloukkauksen perusteella ilman kansallisen lainsäädännön nimenomaista tukea. Kysymys oli perusteetoman vapaudenmenetyksen aiheuttaman kärsimyksen johdosta maksetusta korvauksesta, vaikka siihen ei olisi ollut oikeutta sen paremmin niin sanotun koppikorvauslain kuin vahingonkorvauslain nojalla.

Esitän tuomioistuinhallinnosta vastaavan oikeusministeriön harkittavaksi, miten kantelijan muutoksenhakuoikeuden toteutumatta jättäminen voitaisiin hänelle hyvittää.

3.3

Menettely ulosottovirastossa

3.3.1

Kauppakirjan antaminen ja tilitys

UK 5 luvun 84 §:n 1 momentin mukaan kun kiinteistö on myyty huutokaupalla tai vapaasti, ulosottomiehen tulee antaa ostajalle kauppakirja, kun kauppahinta on maksettu ja myynti on tullut lainvoimaiseksi.

UK 6 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan jos asiassa on myyntiä varten laadittu asianosaisluetelo tai ostajalle annetaan 5 luvun 84 §:n 1 momentin mukaan kauppakirja, kauppahintaa ei saa tilittää ilman vakuutta ennen kuin myynti ja jako ovat tulleet lainvoimaisiksi. Tilitys saadaan toimittaa valituksen estämättä siltä osin kuin valituksella ei ole vaikutusta jakoon.

Valituksen tekemisestä ja sen vireilletulosta säädetään edellä selostetuissa UK:n 11 luvun 3 ja 4 §:ssä.

Totean, että kysymyksessä olevassa tapauksessa ulosottomies on antanut kiinteistön ostajalle kauppakirjan ja kauppahinta on tilitetty ilman vakuutta, vaikka myynti ei ole kantelijan Pirkanmaan käräjäoikeuteen toimittaman valituksen johdosta ollut lainvoimainen. Mielestäni on selvää, että täytäntöönpano on siten saatettu loppuun virheellisesti.

Saamani selvityksen perusteella syynä tähän on ollut se, että ulosottomiehellä ei ole kauppakirjaa antaessaan ja tilitystä toimittaessaan ollut valituksesta tietoa. Tämä on puolestaan johtunut siitä, että valitus on toimitettu suoraan toimivaltaiseen käräjäoikeuteen, josta valituskirjelmää tai sen jäljennöstä ei ole UK 11 luvun 4 §:n 2 momentin mukaisesti toimitettu ulosottomiehelle. Selvityksen perusteella ulosottomies ei ole tullut tietoiseksi valituksen tekemisestä ja sen vireilläolosta käräjäoikeudessa ennen kiinteistön ostajan yhteydenottoa tammikuussa 2011.

Kiinteistön ostajalle 13.12.2010 postitettuun 10.12.2010 päivättyyn kauppakirjaan merkityn mukaan myynti oli tullut lainvoimaiseksi 7.12.2010. Ennen kauppakirjan antamista ulosottovirastosta ei ole tarkistettu, oliko myyntipäätöstä koskevaa valitusta mahdollisesti toimitettu määräajassa toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Tässä tapauksessahan näin on käynyt, kun kantelijan valitus on saapunut Pirkanmaan käräjäoikeudelle 7.12.2010. Tällaista tarkistamista ei ole tehty myöskään ennen varojen tilitystä 31.12.2010.

Kihlakunnanvouti on selvityksestään tarkemmin ilmenevästi käsitellyt kantelijan asiassa esittämää näkemystä, jonka mukaan ulosottomiehellä olisi ollut velvollisuus tarkistaa valituksen mahdollinen vireellöolo käräjäoikeudesta. Kihlakunnanvoudin mukaan tällainen tarkistamisvelvollisuus ei perustu lakiin. Lisäksi tällainen tulkinta johtaisi kihlakunnanvoudin mukaan käytännössä mahdottomaan tilanteeseen valituskelpoisten päätösten ja toimien määrän vuoksi ja sen vuoksi, että tällainen tarkastamisvelvollisuus edellyttäisi asian selvittämistä toimivaltaisen käräjäoikeuden lisäksi myös muista ulosottovirastoista. Myös johtava kihlakunnanvouti on lausunnossaan esittänyt, että ulosottomiehellä ei ole velvollisuutta erikseen käräjäoikeudelta tarkistaa valituksenalaisten päätöstensä osalta, onko valitusta vireillä. Johtavan kihlakunnanvoudin mukaan UK 11 luvun 4 § toteaa asian selvästi ja sen mukaisesti ulosottovirastossa normaalisti myös toimitaan.

Totean, että UK 11 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan toimivaltaiselle käräjäoikeudelle toimitettu valituskirjelmä tai sen jäljennös on heti toimitettava päätöksen tai toimen tehneelle ulosottomiehelle. Kysymyksessä olevaa säännöstä vastaavaa silloista ulosottolain 10 luvun 12 §:n 1 momenttia koskevissa hallituksen esityksen (HE106/1995 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa todettiin muun muassa, että käräjäoikeuden olisi heti lähetettävä jäljennös valituskirjelmästä liitteineen ulosottomiehen kansliaan. Esityksen mukaan, jotta ulosottomiehelle ei syntyisi virheellistä käsitystä täytäntöönpanotoimen lainvoimaisuudesta, käräjäoikeudesta voitaisiin ilmoittaa valituskirjelmän saapumisesta heti puhelimitse ulosottomiehen kansliaan tai lähettämällä jäljennös valituskirjelmästä telekopiona.

Saamani selvityksen perusteella katson, että asiassa ei ole todettavissa ulosottoviraston viaksi katsottavaa oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

3.3.2

Tarjouksen hyväksyminen

Yhteisomistusesineen myyntiä koskevan UK 5 luvun 82 §:n 2 momentin mukaan myynti edellyttää, että kauppahinta vastaa selvitysten mukaan käypää hintaa. Kiinteistön myynnissä kauppahinnan tulee peittää määräosien mukaisesti jaettuna kiinteistöön ja muiden yhteisomistajien osuuksiin kohdistuvat etuoikeussaatavat sekä velallisen osuudesta 54 §:ssä tarkoitetut saatavat. Säännöksen 3 momentin mukaan velallisen osasta maksetaan täytäntöönpanokulut ja mahdollinen myyntimaksu.

Mainitun 54 §:n 1 momentin mukaan alimman hyväksyttävän tarjouksen tulee kiinteistön huutokaupassa peittää täytäntöönpanokulut ja myyntimaksu sekä sellaiset etuoikeussaatavat, joilla on parempi etuoikeus kuin 55 §:ssä tarkoitetulla hakijan saatavalla. Määrästä vähennetään mahdollinen kiinteistöstä kannettu tulo. Säännöksen 2 momentin mukaan panttisaatava, joka kohdistuu myös toiseen kiinteistöön, otetaan huomioon täysimääräisesti alimmassa hyväksyttävässä tarjouksessa.

Kihlakunnanvouti on päätöksellään 15.1.2010 hyväksynyt kysymyksessä olevasta kiinteistöstä tehdyn korkeimman tarjouksen, joka on ollut 10 500,00 euroa. Kantelun johdosta antamassaan selvityksessä kihlakunnanvouti kertoo muun muassa kantelijan asian eri vaiheissa esittämistä kiinteistön arvoa koskevista arvioista ja viittaa selvityksen liitteinä olleisiin asiakirjoihin. Kihlakunnanvoudin mukaan kauppahinta oli vastannut selvitysten mukaan käypää hintaa. Omassa lausunnossaan johtava kihlakunnanvouti katsoo kihlakunnanvoudin menettelyn, arvioinnin ja toimenpiteiden olleen oikein harkittuja ja perustuvan ulosottokaaren säännöksiin.

Saamani selvityksen perusteella katson, että asiassa ei ole ilmennyt oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

3.4

Hovioikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisut

Turun hovioikeus on 19.10.2011 antamallaan päätöksellä poistanut Pirkanmaan kärjäoikeuden päätöksen 30.5.2011 ja todennut enemmän lausunnon antamisen asiasta raukeavan. Perusteluissaan hovioikeus on viitannut UK 11 luvun 1§:n 1 ja 2 momentteihin ja todennut, että myös jo aloitetun muutoksenhakuasian käsittely raukeaa, jos tilitys suoritetaan. Edelleen päätöksen perusteluissa on todettu, että kihlakunnanvouti oli 19.9.2001 hovioikeuteen saapu-neessa ulosottomiehen vastauksen täydennyksessä ilmoittanut, että kiinteistön kauppahinnan lopullinen tilitys oli suoritettu 31.12.2010. Koska tilitys oli suoritettu jo 31.12.2010, eli ennen kärjäoikeudessa pidettyä asian istuntoa ja kärjäoikeuden antamaa päätöstä, eikä valituksen kohteena ollut ollut tilityksessä oleva virhe, hovioikeus on katsonut, että asia olisi tullut määrätä raukeamaan. Korkein oikeus ei ole myöntänyt kantelijalle asiassa valituslupaa.

UK 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan täytäntöönpanotoimesta tai ulosottomiehen päätöksestä saa valittaa se, jonka oikeutta toimi tai päätös koskee. Säännöksen 2 momentin mukaan lopullisen tilityksen jälkeen voidaan valittaa vain tilityksessä olevasta virheestä. Säännöstä koskevien hallituksen esityksen (HE 83/2006 vp.) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan lopullisella tilityksellä tarkoitetaan tilitystä, joka on toimitettu ilman edeltävän vaiheen lainvoimaisuuteen liittyvää vakuutta. Viitaten ehdotettuun 6 luvun 14 §:ään, esityksessä on todettu, että kauppahintaa ei saa eräissä tapauksissa tilittää ilman vakuutta ennen kuin myynti ja jako ovat tulleet lainvoimaisiksi ja että tällainen ehdollinen tilitys ei poista tai lakkauta kyseistä edeltävää vaihetta koskevaa valitusoikeutta. Esityksessä edelleen todetun mukaan merkitystä ei ole sillä, onko vakuus konkreettisesti asetettu vai onko asianomainen hakija siitä vapautettu lain 3 luvun 44 §:n nojalla.

UK 3 luvun 44 §:n mukaan vakuutta ei vaadita hakijalta tai velkojalta, joka on julkisyhteisö tai julkisoikeudellinen laitos, valtion vakuusrahastosta annetussa laissa (379/1992) tarkoitettu omaisuudenhoitoyhtiö taikka sellainen luotto- tai vakuutuslaitos, jonka vakavaraisuus on Suomessa tai muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa julkisen valvonnan alainen, eikä myöskään Eläketurvakeskukselta. Ulosottomiehellä on kuitenkin oikeus tarvittaessa vaatia vakuus luotto- tai vakuutuslaitokselta.

Kantelijan viittaamassa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2011:98 oli kysymys seuraavasta: ” Ulosottomies oli myynyt velallisen omistamat kiinteistöt, ja myynnistä saadut varat oli tilitetty velkojana olleelle pankille. Tilitys ei ollut ulosottokaaren 11 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla lopullinen eikä estänyt ulosottovalituksen tutkimista.” Ratkaisun perusteluissa korkein oikeus on todennut muun muassa, että A:lta ulosmitattujen kiinteistöjen myynnistä saatu kauppahinta on tilitetty ulosottovelkojana olevalle Heinäveden Osuuspankille ennen kuin ulosottomiehen myyntiä koskeva päätös oli tullut lainvoimaiseksi ja edelleen, että tilitys on ollut ehdollinen, ja A:n ulosottovalitus olisi menestyessään voinut johtaa myyntipäätöksen kumoamiseen. Korkeimman oikeuden mukaan varojen tilitys pankille ei siksi ole merkinnyt sellaista ulosottokaaren 11 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua lopullista tilitystä, jonka jälkeen valitus voisi koskea vain tilityksessä olevaa virhettä. Perusteluissa todetun mukaan Heinäveden Osuuspankki on sellainen ulosottokaaren 3 luvun 44 §:ssä tarkoitettu rahalaitos, jolta vakuutta ei vaadita.

Totean, että tässä tapauksessa kauppahinnan tilitys ei ole tapahtunut ehdollisesti, vaan kysymys on käytettävissäni olevan selvityksen perusteella ollut UK 11 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla lopullisesta tilityksestä.

Suomen perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa Suomessa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Oikeusasiamiehen tulee puolestaan perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan valvoa, että muun muassa tuomioistuimet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Oikeusasiamies ei voi puuttua siihen, miten tuomioistuin on käyttänyt sille lain mukaan kuuluvaa harkintavaltaa, jollei tuota harkintavaltaa ole ylitetty tai käytetty väärin.

Katson, että Turun hovioikeus ja korkein oikeus ovat ratkaisseet asian niille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla. Asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä, että ne olisivat ylittäneet harkintavaltansa tai käyttäneet sitä väärin.

4

TOIMENPITEET

Esitän tuomioistuinhallinnosta vastaavan oikeusministeriön harkittavaksi, miten kantelijan muutoksenhakuoikeuden toteutumatta jättäminen voitaisiin hänelle hyvittää. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni oikeusministeriölle. Pyydän oikeusministeriötä olemaan asiassa tarvittavalla tavalla yhteydessä kantelijaan ja ryhtymään muihin harkintansa mukaan tarvittaviin toimenpiteisiin. Pyydän oikeusministeriötä ilmoittamaan minulle 19.8.2013 mennessä, mihin toimenpiteisiin asia on mahdollisesti antanut sille aihetta.

Lisäksi saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen Pirkanmaan käräjäoikeuden menettelyn lainvastaisuudesta käräjäoikeuden tietoon lähettämällä jäljennöksen tästä päätöksestäni käräjäoikeuden laamannille.

Saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen, jonka mukaan osastosihteeri ei ole käsitellyt asiaa sen edellyttämällä tavalla kiireellisenä, osastosihteerin tietoon ja vastaisen varalle huomioon otettavaksi.

Vielä saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni yleisen käsityksen erityisesti kiireellisten asioiden asianmukaisen käsittelyn valvomisen tärkeydestä käräjätuomarin tietoon.